

Alþingi
Nefndasvið
Austurstræti 8-12
150 Reykjavík

Reykjavík, 9. október 2015

Efni: Umsögn Öryrkjabandalags Íslands um frumvarp til laga um ýmsar forsendur frumvarps til fjárlaga fyrir árið 2016. Þingskjal 2 – 2. mál.

3.1. Fækkun skattþrepa í tekjuskatti einstaklinga

Samkvæmt frumvarpinu á að lækka skatthlutfallið í miðþrepi tekjuskatts einstaklinga um 1,4% og skatthlutfalli í fyrsta þrepi um 0,18%. Enn og aftur fara tekjulægstu hóparnir að mestu leyti á mis við skattalækkunir. Með fjárlögum 2014 lækkaði skattprósenta í 2. skattþrepi um 0,48%¹ en skattprósentan í 1. skattþrepi aðeins um 0,02%.²

Fyrirhugun skattalækkun í 1. skattþrepi, 0,18%, þýðir krónutölulækkun á bilinu 400-700 kr. á mánuði fyrir meginþorra lífeyrisþega. Því er ljóst að það bætir ekki lífsafkomu þeirra.

Tafla 1. Bóðaðar skattalækkunir og breyting á ráðstöfunartekjum lífeyrisþega

2016	ráðstöfunartekjur fyrir skattalækkun	Ráðstöfunartekjur eftir skattalækkun	Hækkun í kjölfar skattalækkunar
Framfærsluviðmið án heimilisuppbótar*	183.948 kr.	184.414 kr.	467 kr.
Framfærsluviðmið með heimilisuppbót*	205.286 kr.	205.828 kr.	542 kr.
Lífeyrisþegi með 300.000 kr. heildartekjur fyrir skatt. **	239.002 kr.	239.662 kr.	660 kr.
Atvinnutekjur 700.000 kr. á mánuði***	463.392 kr.	474.665 kr.	11.273 kr.

¹ Úr 40,22% í 39,74%.

² Úr 37,32% í 37,30%.

* Upphæðir miðast við boðaða 9,4% hækkun skv. fjárlagafrumvarpi 2016. Persónuafsláttur óbreyttur. Framfærsluviðmið fyrir skatt með 9,4% hækkun: 212.194 kr. án heimilisuppbótar og 246.227 kr. með heimilisuppbót.

** Dæmi sett upp á sama hátt fyrir atvinnutekjur (með 4% frádrátt iðgjalda) eru að finna á bls. 12. í frumvarpinu.

*** Atvinnutekjur fyrir frádrátt 4% iðgjalds í lífeyrissjóð. Dæmi blaðsíðu 12 í frumvarpinu.

Í frumvarpinu segir að breyting létti einkum skattbyrði á tekjulægri heimilium. Launþegar með heildartekjur í kringum 700.000 kr. mun bera mest úr býtum, en tekjuskattur til þeirra mun lækka um 11.273 kr. á mánuði verði frumvarpið óbreytt að lögum. Í frumvarpinu kemur fram að meðallaunatekjur einstaklinga séu tæplega 600.000 kr. á verðlagi ársins 2015. Því munu einstaklingar með atvinnutekjur yfir meðaltekjur bera mest úr býtum.

Kostnaður vegna skattkerfisbreytingarnar eru skv. frumvarpinu 5.500 m.kr. á árinu 2016 og enn meiri árið 2017. Hér um að ræða töluverðan kostnað fyrir ríkissjóð sem virðist einungis ætlaður þeim sem mest hafa. Í ofangreindri töflu er ljóst að þessi breyting kemur ekki að neinu gagni fyrir tekjulægstu einstaklingana og tekjulægstu heimilin í landinu. Þau sem mest þurfa á kjarabót að halda.. Örorkulífeyrisþegar teljast almennt meðal tekjulægstu einstaklinga landsins. Í félagsvísunum Hagstofu Íslands kemur fram að örorkulífeyrisþegar og einstæðir foreldrar líði efnislegan og verulega efnislegan skort langt umfram aðra þjóðfélagshópa. Árið 2014 skorti 23% örorkulífeyrisþega efnislega gæði³. Hlutfall örorkulífeyrisþega sem líður verulegan skort á efnislegum gæðum hafði meira en tvöfaldast milli ára, var 5,2% árið 2013 en 11,3% árið 2014. Líklegt er að frumvarpið styðji þessa þróun enn frekar. Tölur Hagstofunnar staðfesta það sem ÖBÍ hefur ítrekað hamrað á, að óhjákvæmilegt sé að lagfæra kjör þeirra lífeyrisþega, sem búa við mjög bág kjör og hafa gert það árum og áratugum saman vegna mjög lágra tekna sem ekki duga fyrir lágmarksframfærslu. Hámarkslífeyrisgreiðslur almannatrygginga árið 2015⁴ ná aðeins um 37% af meðallaunatekjum..

Eins og fram hefur komið þá gagnast skattkerfisbreytingin ekki meginþorra örorkulífeyrisþega þar sem þeir sökum lágra tekna greiða einvörðungu tekjuskatt í fyrsta skattþrepi. Vilji ríkisstjórnin draga úr fátækt og bæta hag þeirra sem minnst hafa þá getur hún horft til þeirra tillagna sem hér eru lagðar fram :

Tillaga 1. Lækkun skattprósentu í fyrsta skattþrepi tekjuskatts

Lagt er til að við upphaf árs 2016 verði það fjármagn sem áætlað er vegna kostnaðarbreytinga tekjuskatts einstaklinga (5.500 m.kr.) notað í að lækka skatthlutfall í fyrsta skattþrepi.

Skattalækkunin myndi ná til **allra** skattgreiðenda, ekki einvörðungu þeirra sem eru með tekjur yfir 309.000 kr. á mánuði. Jafnframt næðist einnig það markmið að létta skattbyrði af heimilum sem greiða í 2. skattþrep, þar sem hluti tekna þeirra er í 1. skattþrepi. Slík lækkun vinnur ekki gegn einföldun eða skilvirkni að hækkunin komi fram í 1. skattþrepi í stað 2 skattþreps.

³ Hlutfall árið 2013 var einnig 23%.

⁴ Framfærsluviðmið með heimilisuppbót kr. 225.070 á mánuði fyrir skatt.

Tillaga 2: Hækkun persónuafsláttar

Lagt er til að persónuafsláttur verði hækkaður verulega, til að lækka skattbyrði allra í raun og þá sérstaklega til að ná til tekjulágra skattgreiðenda. Hækkun persónuafsláttar er einföld og skilvirk leið og flækir ekki skattkerfið. Í dag greiða skattgreiðendur tekjuskatt af tekjum yfir 136.470 kr. Lagt er til að persónuafsláttur verði hækkaður frá 1. janúar 2016 þannig að skattleysismörkin verði við **250.000** kr. á mánuði.

3.2. Hækkun frítekjumarks af leigutekjum

Lækkun skattskylds hluta tekna af útleigu íbúðarhúsnæðis úr 70% í 50% er jákvætt skref. Lagt er til að gengið verði lengra og að leigutekjur af einni leiguíbúð verði undanþegnar fjármagnstekjuskatti og að tryggt verði að leigutekjur skerði ekki greiðslur almannatrygginga og félagslegrar aðstoðar.

Leigutekjur teljast til fjármagnstekna. Rétt er að vekja athygli á því að heildarupphæð þeirra fyrir skatt telst til tekna hjá Tryggingastofnun ríkisins (TR) og skerðir lífeyrisgreiðslur almannatrygginga.⁵ Jafnvel þó 50% leigutekna væru skattskyld myndi heildarupphæð þeirra skerða lífeyrir almannatrygginga.

Stjórnvöld hafa tækifæri til að slá tvær flugur í einu höggi, taka út skerðingarákvæði og gera þannig lífeyrisþegum mögulegt að leigja út húsnæði ásamt því að styðja við almennan leigumarkað og auka framboð leiguíbúða. Mikilvægt er að breytingin nái einnig til laga um félagslega aðstoð þannig að „krónu á móti krónu“ skerðing leigutekna á sérstaka framfærsluuppbot verði afnumin á sama tíma.

3.4. Tilfærsla á virðisaukaskatti og áfengisgjald

Á Íslandi er lagður 24% virðisaukaskattur á lyf og hjálpartæki. ÖBÍ og LEB hafa um árabil lagt áherslu á að virðisaukaskattur á lyf verði afnumin. Slíkt breyting myndi koma lífeyrisþegum sérstaklega til góða, þar sem í hópi þeirra eru fjölmargir langveikir sem nota lyf að staðaldri. Einnig myndi það gagnast barnafjölskyldum og þá sér í lagi fjölskyldum langveikra barna. Þrátt fyrir þak á lyfjakostnaði eru ófáir langveikir með mjög háan kostnað vegna lyfja og þá sér í lagi vegna lyfja sem eru utan greiðsluþátttökukerfisins s.s. sýklalyf, róandi og kvíðastillandi lyf, verkjalyf, svefnlyf og hægðalyf. Afnáam VSK á lyfjum myndi minnka umtalsvert kostnað þessara einstaklinga vegna lyfja.

Á landsfundi Sjálfstæðisflokksins árið 2005 var eftirfarandi setning samþykkt sem hluti af ályktun fundarins:

"Athuga ber að fella niður virðisaukaskatt á lyfseðilsskyldum lyfjum, sem í senn er einföldun á skattkerfinu og einkum til hagsbóta fyrir aldraða, öryrkja og barnafjölskyldur."⁶

Í svari heilbrigðisráðherra Kristjáns Þór Júlíussonar við þeirri spurningu hvort hann hyggtist leggja til að lyf fari í lægra þrep virðisaukaskatts til að draga úr lyfjakostnaði einstaklinga segir orðrétt:

⁵ Frítekjumark vegna fjármagnstekna er 98.640 kr. á ári.

⁶ Sjá nánar í grein Almars Grímssonar; *Virðisaukaskattur á lyf er tímaskekkja* sem birist í Morgunblaðinu 26.11.2006. <http://www.mbl.is/greinasafn/grein/1116299/>

„Við þær breytingar sem gerðar voru á virðisaukaskatti um síðustu áramót var rætt um þennan möguleika en ekki varð af því. Ráðherra mun taka þetta mál aftur upp þegar næst verða ræddar breytingar á virðisaukaskattskerfinu.“⁷

Í frumvarpinu eru lagðar til breytingar á virðisaukaskattskerfinu, s.s. að færa áfengi úr efra í neðra skattþrep auk breytinga á lögum um virðisaukaskatts vegna fólksflutninga. Því er lagt til að málið verði tekið upp aftur og að frá janúar 2016 verði virðisaukaskattur af lyfjum og hjálpartækjum fyrir fatlað fólk og aldraða afnumin.

3.10. Barnabætur og vaxtabætur

Jákvætt er að fella eigi á brott heimild til að skuldajafna barnabætur og að horfið sé frá því að lækka vaxtabætur til þeirra fjölskyldna sem notið hafa hámarksbóta (þ.e. tekjulágra og eignalítilla fjölskyldna), þó svo það sé aðeins tímabundið á meðan unnið sé að endurskoðun. Mjög mikilvægt er að tekjulágir einstaklingar fái greiddar vaxtabætur til að geta frekar ráðið við greiðslu húsnæðislána, en það er því miður ekki alltaf raunin. Einstaklingar með heildarárstekjur undir 3.500.000 kr. eru ekki að fá greiddar vaxtabætur þrátt fyrir að greiða meira en 30% af ráðstöfunartekjum sínum í húsnæðislán og þá er eftir allur annar kostnaður sem til fellur við að reka húsnæði. Ástæða þess að vaxtabætur fást ekki greiddar er sú að fasteignamat hefur hækkað verulega og því teljast þessir einstaklingar ekki skulda nægilega mikið í eigninni. Fyrir þessa einstaklinga er mjög erfitt eða jafnvel ógerlegt að halda húsnæðinu. Frumvarp um húsnæðisbætur⁸ tekur ekki á þessu, enda fjallar það eingöngu um nýtt kerfi húsnæðisbóta til leigjenda.

3.18 Almennatryggingar

Frítekjumark vegna atvinnutekna

Með lögum nr. 86/2013, sem tóku gildi 4. júlí 2013, var gerð sú breyting á 16. gr. laga um almennatrygginga að frítekjumark atvinnutekna fyrir ellilífeyrisþega varð hækkað í 480.000 kr. í 1.315.200 kr. og er það vel. Frítekjumark atvinnutekna örorkulífeyrisþega skv. sömu lagagrein er hins vegar enn mun lægra eða 300.000 kr. Frá 2008 hefur það viðgengist að árlega er sett inn bráðabirgðaákvæði til að framlengja að örorkulífeyrisþegar séu með sama frítekjumark. Mun fleiri örorkulífeyrisþegar en ellilífeyrisþegar eru með atvinnutekjur, enda um að ræða aldurshóp, sem líklegri er til að vera á vinnumarkaði en 67 ára og eldri. Þó er einungis tæplega þriðjungur þeirra sem er með 75% örorkumat með einhverjar atvinnutekjur.

Frítekjumörk óbreytt frá 2009

Frítekjumörk í lögum um almennatrygginga hafa verið óbreytt frá 2009, en þau ættu að fylgja árlegum breytingum á sama hátt og bætur skv. lögum um almennatryggingar. Ákvæði þess efnis þarf að koma inn í lögin. Á meðan frítekjumarkið stendur í stað og laun á vinnumarkaði hækka, þá skila launahækkanir sér ekki sem skyldi til örorkulífeyrisþega sem fá greiðslur úr almennatryggingakerfinu.

⁷ Svar heilbrigðisráðherra við fyrirspurn Steinunnar Þóru Árnadóttur um lyf og greiðsluþátttökukerfi. Þskj. 1285, 625. mál.

⁸ Þingskjal 1402 – 788. mál.

Víxlverkun örorkulífeyris almannatrygginga og lífeyrissjóða

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að framlengja ákvæði til bráðabirgða til að sporna við víxlverkun örorkulífeyris almannatrygginga og lífeyrissjóða, eins og gert var með lögum nr. 137/2014. Í umsögn sinni um frumvarp sem varð að lögum nr. 137/2014 héldu Landssamtök lífeyrissjóða því fram að ógerningur væri fyrir lífeyrissjóði að framkvæma tekjueftirlit með afturvirkum hætti. Enn er óljóst hvernig ákvæðið virkar gagnvart tekjuskoðun lífeyrissjóðanna, en engin svör borist frá lífeyrissjóðunum um framkvæmd laganna (sem giltu fyrir árið 2014).

Tillögur ÖBÍ

Undirrituð hefur lagt fram eftirfarandi tillögur og kynnt þær fyrir ráðherra félags- og húsnæðismála vegna víxlverkunar milli þessara tveggja meginstoða lífeyriskerfisins:

- 1) Samkomulag við Landssamband lífeyrissjóða sem gildi frá janúar 2011 til 31. Desember 2013 verði framlengt á meðan unnið er að framtíðarlausn.
- 2) Stjórnvöld setji lög til að koma í veg fyrir að lífeyrissjóðir skerði greiðslur til örorkulífeyrisþega með hliðsjón af tekjum frá TR.

Nefnd um endurskoðun laga um almannatryggingar

Í svari félags- og húsnæðismálaráðherra við nýlegri fyrirspurn um ofangreinda víxlverkun er vísað í starfandi nefnd um endurskoðun almannatryggingakerfisins. Orðrétt segir í svarinu: ... eitt af mikilvægustu verkefnum hennar er að fjalla um samspil almannatrygginga og lífeyrissjóða og hvernig samstillta megi betur þessar tvær meginstoðir lífeyriskerfisins. Nefndin mun nýlega hafa fjallað nokkuð ítarlega um víxlverkanir í samspili almannatrygginga og lífeyrissjóða og vinnur nú að því að leita leiða til að finna framtíðarlausn á málinu.“ Ljóst er að starfsgetumat verður ekki tekið upp á næsta ári. Því er mikilvægt að taka strax á víxlverkun á milli almannatrygginga og lífeyrissjóða. Málið hefur fengið umfjöllun í nefndinni en engin ásættanlegan niðurstaða fengist. Þess ber að geta að nefndin hefur nú starfað í tvö ár.

Lokaorð

Að lokum vil ég hvetja stjórnvöld til að virða Stjórnarskrá íslenska lýðveldisins og alþjóða samninga með því að tryggja fólki mannsæmandi líf á Íslandi. Ein af grunnstoðum mannsæmandi lífs er mannsæmandi framfærslu.

Ekkert um okkur án okkar.

Með vinsemd og virðingu,

Ellen Calmon
Formaður ÖBÍ